

Проценка на економското влијание (EIA) на структурните реформи во Косово

Одделение за макроекономска
политика

Министерство за финансии
Косово

Содржина:

- Тековни алатки за предвидување што се користат во одделот и потреба за алтернативен пристап
- Краток преглед на CGE (неодамна усвоен)
- Проценка на економското влијание на четири мерки на структурните реформи
  - (i) Основање и функционирање на трговскиот суд;
  - (ii) Намалување на неформалната економија;
  - (iii) Намалување на потрошувачката на енергија преку мерки за енергетска ефикасност;
  - (iv) Зголемено вработување заради насочена обука на невработени;
- Заклучни забелешки: добрите и лошите страни на користењето на CGE во нашиот оддел

Главен модел користен во МФ Косово

- Косовскиот модел на макро-фискална проекција (КМРМ) беше развиен во 2006 година;
- Тоа е широк кејнзијански модел, бидејќи БДП се одредува според побарувачката, што пак зависи од тоа колку пари се „вбризгуваат“ во економијата преку извоз, државни трошоци и дијаспора, како овие инјекции се множат со склоноста на домаќинствата да трошат, и колку од ова „протекува“ во даноци и увоз.
- Приватната потрошувачка и приватните инвестиции се предвидуваат со едноставни равенки на однесување, додека многу други варијабли едноставно се предвидува да растат со историски просечни стапки. Владината потрошувачка и инвестициите се поставени во согласност со владините планови. Многу од варијаблите се поврзани со сметководствени идентитети.
- Главната задача на Одделот за макроекономска политика е да го проектира патот на даночните приходи за период од три години и да го процени влијанието на различните политики / шокови врз перформансите на приходите и другите фискални индикатори.

Зошто ни е потребна алтернативна методологија?

- Проценка на EIA на структурните реформи е услов од Европската комисија при изготвување на Програмата за економски реформи (од минатата година);
- Пред таквото барање, Министерството за финансии вршеше само трошоци за мерките за структурна реформа и осигуруваше дека сите мерки за СР од ПЕР се финансирани од буџетот;
- Тековната алатка (КМПМ) не може да дозволи спроведување на проценка на економското влијание на структурните реформи;
- Затоа, од канцеларијата на ЕУ ја обезбедија ТА, со цел да се развие нова алатка што ќе овозможи такво оценување;

Краток преглед на моделот CGE

- Моделот CGE има специфично ниво на агрегација во сите сектори на косовската економија (вклучително и 20 производствени сектори). Накратко, моделот е нумеричка спецификација на побарувачката и производствените односи, на меѓусебните односи, и се решава истовремено за цените на сите пазари;
- Посебно се разгледуваа системите за приходи на косовската влада. Владата собира директни даноци на приходите од фактори, како и удели на закупнини на капитал од SOE. Владата, исто така, собира индиректни даноци на домашни трошоци за средна и финална потрошувачка и увоз. Конечно, владата добива такси и казни од домаќинствата. Потрошувачката, инвестициите и трансферите на потрошувачката на Владата се дадени егзогено;
- Врската со остатокот од светот е дадена од увоз и извоз на секоја стока, како и какви било нето-приходи и егзогени трансфери кон владата и / или домаќинствата. Номиналниот ефективен девизен курс е фиксен, при што реалниот курс се движи кон рамнотежа на билансот на надворешната тековна сметка;

Краток преглед на моделот CGE

- Конструкцијата на мултисекторскиот модел (CGE) се состои од два различни чекори:

Прво, собирањето постојана база на податоци што ги поврзува побарувачката и понудата на стоки, приходите на факторите, трансферите и расходите и заштедите и инвестициите е ставена во една заедничка рамка, Матрицата за социјално сметководство (SAM).

Второ, направена е теоретска спецификација (заснована на напредни принципи за микроекономско оптимизирање) на моделот, програмирање во компјутерскиот модел GAMS и параметризација на моделот со поврзување на GAMS кодот со SAM;

- Моделот CGE е калибриран така што генерира фискални и макроекономски резултати за 2017-2022 година коишто се во голема мера во согласност со реалните проекции / макроекономскиот модел на MoF (KMPM);
- Ефектите на мерките за СР врз економијата и врз главните индикатори на буџетот се сметаат дека ќе го зголемат потенцијалот за развој (оптимистично сценарио);

Мерка за СР 1: Основање и функционирање на Стопанскиот суд - Намалување на премиите за ризик од капитал

- Во ова прво сценарио се претпоставува дека премијата за ризик во косовската економија е намалена за 5% во однос на основното сценарио.
- Очекуваме оваа мерка да влијае на реалниот, фискалниот и енергетскиот сектор на различни начини
- Кумулативните среднорочни ефекти од намалувањето на премиите за ризик врз растот на БДП се 2,1% од 2019 до 2022 година
  - Забрзаната акумулација на капитал и пониските стапки на изнајмување капитал имаат бенефит за секторите со интензивна капитал и доведуваат до намалување на релативните цени на добрата за капитал. Без одговор на снабдувањето со работна сила, платите за работна сила ќе продолжат да растат рапидно.
- Поголемата акумулација на капитал носи придобивки од интензивен капитал - додадената вредност во секторите каде капиталот расте релативно повеќе од другите сектори кои се насочени кон трудот - особено, очекуваме да забележиме остар пад во секторот хотели и ресторани. Овој сектор е многу значаен за извозот на услуги и има ограничен опсег за зголемување на цените на производството, отколку секторите коишто се понасочени кон домашниот пазар.
- Поголемата акумулација на капитал резултира со поголема потрошувачка и благосостојба за сите, но и со зголемена нееднаквост. Поголемите приходи на капитал поради акумулација ќе имаат повеќе корист за постојните сопственици на капитал и за повисоките стапки на заштеда, од оние домаќинства коишто повеќе зависат од приходите од трудот.

Мерка за СР 2: Намалување на неформалната економија - Зголемување на приходите од директниот данок

- Зголемувањето на приходите од директен данок се претпоставува како резултат на зголемените напори за инспекција.
- Поконкретно, сценариото претпоставува постепено зголемување на ефективните стапки на директен данок во текот на 2021-2023 година од 7,9% на 10% за сите приходи на трудот (ПДД) и од 3,2% до 5% на капиталните приходи (Даноци за СІТ и недвижности).
- Симулациите за ова сценарио покажуваат дека прилагодувањето засновано на приход во Косово може да доведе до зголемување на растот на БДП.
  - растот на реалниот БДП се зголемува за кумулативен износ од 0,2% помеѓу 2020 и 2023 година
  - поради повисоки државни заштеди (+ 1,8%)
  - инвестиција (+ 9%).
  - Овој резултат е интуитивен, бидејќи зголемувањето на даноците ги префрла приватниот приход и потрошувачката во државните заштеди
- Оперативниот вишок на буџет на владата се подобрува, како одраз на поголеми приходи од данокот и намалувањето на потрошувачката на владата
- Поголемата акумулација на капитал има придобивки во релативно повеќе сектори кои имаат интензивен капитал, што доведува до пониски релативни цени на капиталот и повисоки плати
- Зголемувањето на стапките на директен данок и зголемената државна заштеда имаат позитивна дистрибутивна импликација.

Мерка за СР 3: Намалување на потрошувачката на енергија преку мерки за енергетска ефикасност - Намалување на загубите на енергија и барањата за субвенции

- Анализата симулира елиминација на енергетските субвенции од сегашното ниво од 3,5% од БДП преку ефективно прилагодување на тарифите
- Елиминацијата на енергетските субвенции во Косово ќе го зголеми растот на БДП на пазарните цени за 0,2%
- Поголемите заштеди на владата од намалувањето на субвенциите се малку неутрализирани од зголемувањето на номиналната потрошувачка на владата.
- Анализата на влијанието на реалната додадена вредност по сектори покажува дека рударството, производството и градежништвото имаат корист од поголеми инвестициски активности
- Повисоките цени на енергијата им штетат на домаќинствата со пониски примања повеќе, отколку на домаќинствата со повисоки приходи

Мерка за СР 4: Зголемено вработување како резултат на насочена обука на невработени.

- Во четвртото сценарио се истражува влијанието на зголемувањето на вработеноста кај трудовите на домаќинствата од 1-5 за 1,5% годишно.
- Реалниот БДП се зголемува за 0,4% во однос на почетната линија
- Со зголемено вработување, повеќето сектори ќе се прошират, со најмногу трудоинтензивни сектори што се шират најмногу во однос на почетната линија
- Насочените напори за вработување доведуваат до поголеми приходи и раст на потрошувачката за пониските децили во однос на основата

Завршни заклучоци

- Пристапот CGE ни овозможува да имаме подобар поглед на влијанието на CP врз економијата и буџетските ставки, но сепак примената на ваквиот пристап е ограничена на:
  - капацитети на човечки ресурси (голем обрт на персонал);
  - ограничувања на податоците (при конструкцијата на разделениот SAM за Косово се користеа IO коефициентите од Албанија);
  - не е добро разбрана од јавноста и креаторите на политиките;
  - поедноставните модели или пристапи понекогаш се покорисни;

Анекс

	Влијание, Промена на основата			
	Влијание (Трговски суд)	Влијание (неформална економија)	Влијание (енергетска ефикасност)	Влијание (зголемено вработување)
Decile 1	2.7%	-1.4%	-3.0%	0.1%
Decile 2	1.4%	-0.6%	-3.4%	0.5%
Decile 3	1.9%	-0.8%	-3.0%	0.8%
Decile 4	1.2%	-1.1%	-3.5%	0.7%
Decile 5	1.8%	-1.2%	-3.3%	0.8%
Decile 6	1.8%	-1.5%	-3.7%	0.9%
Decile 7	2.5%	-1.4%	-3.2%	-0.3%
Decile 8	2.8%	-1.5%	-3.0%	-0.4%
Decile 9	3.3%	-1.4%	-3.1%	-0.2%
Decile 10	3.2%	-1.4%	-3.1%	-0.1%
Gini	1.0%	-0.3%	0.4%	-0.5%